Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 22ας Οκτωβρίου 2020*

«Προδικαστική παραπομπή – Προσέγγιση των νομοθεσιών – Σήματα – Οδηγία 2008/95/ΕΚ – Άρθρο 12, παράγραφος 1 – Ουσιαστική χρήση σήματος – Βάρος αποδείξεως – Άρθρο 13 – Απόδειξη της χρήσεως "για μέρος των προϊόντων ή υπηρεσιών" – Σήμα που προσδιορίζει μοντέλο αυτοκινήτου το οποίο δεν παράγεται πλέον – Χρήση του σήματος για τα ανταλλακτικά καθώς και για τις σχετικές με το μοντέλο αυτό υπηρεσίες – Χρήση του σήματος για μεταχειρισμένα αυτοκίνητα – Άρθρο 351 ΣΛΕΕ – Σύμβαση μεταξύ της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας – Αμοιβαία προστασία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, σχεδίων, υποδειγμάτων και σημάτων»

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-720/18 και C-721/18,

με αντικείμενο δύο αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Oberlandesgericht Düsseldorf (ανώτερο περιφερειακό δικαστήριο Ντίσελντορφ, Γερμανία) με αποφάσεις της 8ης Νοεμβρίου 2018, οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 16 Νοεμβρίου 2018, στο πλαίσιο των δικών

Ferrari SpA

κατά

DU,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Βηλαρά (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, N. Piçarra, D. Šváby, S. Rodin και K. Jürimäe, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: E. Tanchev

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η Ferrari SpA, εκπροσωπούμενη από τους R. Pansch, S. Klopschinski και A. Sabellek και την H. Hilge, Rechtsanwälte,

– η DU, εκπροσωπούμενη από τον M. Krogmann, Rechtsanwalt,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους É. Gippini Fournier και W. Mölls, καθώς και από την M. Šimerdová,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Οι αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2008, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (ΕΕ 2008, L 299, σ. 25).

2 Οι αιτήσεις αυτές υποβλήθηκαν στο πλαίσιο δύο ενδίκων διαφορών μεταξύ της Ferrari SpA και της DU, σχετικά με τη διαγραφή, λόγω μη ουσιαστικής χρήσεως, δύο σημάτων δικαιούχος των οποίων είναι η Ferrari.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 6 και 10 της οδηγίας 2008/95 ανέφεραν τα εξής:

«(6) Τα κράτη μέλη πρέπει να παραμένουν ελεύθερα να καθορίζουν τις διαδικαστικές διατάξεις που αφορούν την καταχώριση, την έκπτωση ή την ακυρότητα των σημάτων που αποκτώνται με καταχώριση. Εναπόκειται για παράδειγμα στα κράτη μέλη να καθορίζουν τη μορφή των διαδικασιών καταχώρισης και ακυρότητας, να αποφασίζουν αν τα προγενέστερα δικαιώματα πρέπει να προβάλλονται κατά τη διαδικασία καταχώρισης ή κατά τη διαδικασία ακυρότητας ή και στις δύο, και ακόμη, στην περίπτωση που είναι δυνατόν να γίνει επίκληση προγενέστερων δικαιωμάτων κατά τη διαδικασία καταχώρισης, να προβλέπουν διαδικασία ανακοπής ή αυτεπάγγελτη εξέταση ή και τα δύο. Τα κράτη μέλη πρέπει να διατηρήσουν το δικαίωμα καθορισμού των αποτελεσμάτων της έκπτωσης ή της ακυρότητας των σημάτων.

[…]

(10) Για τη διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας των προϊόντων και της ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών, είναι βασικό να παρέχεται η ίδια προστασία στα καταχωρισμένα σήματα, σύμφωνα με τη νομοθεσία όλων των κρατών μελών. Αυτό, πάντως, δεν στερεί από τα κράτη μέλη τη δυνατότητα να παρέχουν ευρύτερη προστασία στα σήματα που έχουν αποκτήσει φήμη.»

4 Το άρθρο 7 της οδηγίας αυτής, με τίτλο «Όρια του δικαιώματος που παρέχει το σήμα», όριζε στην παράγραφο 1 τα ακόλουθα:

«Το δικαίωμα που παρέχει το σήμα δεν επιτρέπει στο δικαιούχο να απαγορεύει τη χρήση του σήματος για προϊόντα που έχουν διατεθεί υπό το σήμα αυτό στο εμπόριο μέσα στην [Ευρωπαϊκή Ένωση] από τον ίδιο τον δικαιούχο ή με τη συγκατάθεσή του.»

5 Το άρθρο 10 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Χρήση του σήματος», προέβλεπε στην παράγραφο 1, πρώτο εδάφιο, τα εξής:

«Εάν σε διάστημα πέντε ετών από την ημερομηνία κατά την οποία έληξε η διαδικασία της καταχώρισης, ο δικαιούχος δεν έχει κάνει ουσιαστική χρήση του σήματος στο οικείο κράτος μέλος, για τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες για τις οποίες έχει καταχωριστεί, η εάν έχει διακόψει τη χρήση του επί μια συνεχή πενταετία, το σήμα υποβάλλεται στις κυρώσεις που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία, εκτός νομίμου αιτίας για τη μη χρήση.»

6 Το τιτλοφορούμενο «Λόγοι έκπτωσης» άρθρο 12 της ίδιας οδηγίας όριζε στην παράγραφο 1 τα ακόλουθα:

«Ο δικαιούχος του σήματος είναι δυνατόν να κηρυχθεί έκπτωτος των δικαιωμάτων του εάν, επί διάστημα πέντε συνεχών ετών, δεν έχει γίνει ουσιαστική χρήση του σήματος στο οικείο κράτος μέλος για τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες για τις οποίες έχει καταχωριστεί και δεν υπάρχει νόμιμη αιτία για τη μη χρήση.

Κανείς δεν μπορεί, ωστόσο, να επικαλεσθεί την έκπτωση του δικαιούχου από τα δικαιώματα που παρέχει το σήμα εάν, κατά το διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ της λήξης αυτής της χρονικής περιόδου και της υποβολής της αίτησης έκπτωσης, υπήρξε έναρξη ή επανάληψη της ουσιαστικής χρήσης του σήματος.

Η έναρξη ή επανάληψη της χρήσης εντός περιόδου τριών μηνών πριν από την υποβολή της αίτησης έκπτωσης, η οποία δεν αρχίζει να τρέχει νωρίτερα από τη συμπλήρωση της συνεχούς πενταετίας μη χρήσης, δεν λαμβάνεται υπόψη, στην περίπτωση κατά την οποία οι προπαρασκευαστικές ενέργειες για την έναρξη ή την επανάληψη της χρήσης συνέβησαν αφού ο δικαιούχος έλαβε γνώση του γεγονότος ότι υπήρχε πιθανότητα να υποβληθεί η αίτηση έκπτωσης.»

7 Το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/95, με τίτλο «Λόγοι απαραδέκτου, έκπτωσης ή ακυρότητας που αφορούν μέρος μόνο των προϊόντων ή υπηρεσιών», όριζε τα εξής:

«Εάν οι λόγοι απαραδέκτου, έκπτωσης ή ακυρότητας ενός σήματος αφορούν μέρος μόνον των προϊόντων ή υπηρεσιών για τις οποίες το εν λόγω σήμα έχει κατατεθεί ή καταχωριστεί, το απαράδεκτο ή η έκπτωση ή η ακυρότητα καλύπτει μόνο τα συγκεκριμένα αυτά προϊόντα ή τις συγκεκριμένες αυτές υπηρεσίες.»

Το γερμανικό δίκαιο

8 Το άρθρο 26 του Gesetz über den Schutz von Marken und sonstigen Kennzeichen (Markengesetz) (νόμου περί προστασίας των σημάτων και άλλων διακριτικών σημείων), της 25ης Οκτωβρίου 1994 (BGBl. 1994 I, σ. 3082) (στο εξής: νόμος περί σημάτων), με τίτλο «Χρήση του σήματος», προβλέπει τα ακόλουθα:

«(1) Καθόσον η προβολή αξιώσεων που απορρέουν από καταχωρισμένο σήμα ή η διατήρηση της καταχωρίσεως εξαρτώνται από το αν έχει γίνει χρήση του σήματος, ο δικαιούχος πρέπει να έχει κάνει ουσιαστική χρήση του σήματος στην ημεδαπή, για τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες για τις οποίες αυτό έχει καταχωριστεί, εκτός αν υπάρχει νόμιμη αιτία για τη μη χρήση.

(2) Η χρήση του σήματος με τη συγκατάθεση του δικαιούχου θεωρείται ως χρήση από τον δικαιούχο.

(3) Ως χρήση καταχωρισμένου σήματος θεωρείται επίσης η χρήση του σήματος υπό μορφή που παρεκκλίνει από την καταχωρισμένη του μορφή, εφόσον η παρέκκλιση δεν μεταβάλλει τον διακριτικό χαρακτήρα του σήματος. Η πρώτη περίοδος εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις που το σήμα έχει καταχωριστεί και με τη μορφή που χρησιμοποιήθηκε.

(4) Ως χρήση στην ημεδαπή θεωρείται επίσης η επίθεση του σήματος επί προϊόντων ή επί της διακοσμήσεως ή συσκευασίας τους στην ημεδαπή, εφόσον τα προϊόντα προορίζονται αποκλειστικά για εξαγωγή.

(5) Όταν απαιτείται η χρήση σήματος εντός πέντε ετών από την ημερομηνία της καταχωρίσεως, κρίσιμη είναι, στις περιπτώσεις ασκήσεως ανακοπής κατά της καταχωρίσεως, αντί της ημερομηνίας καταχωρίσεως, η ημερομηνία περατώσεως της διαδικασίας ανακοπής.»

9 Το άρθρο 49 του νόμου περί σημάτων, με τίτλο «Έκπτωση», ορίζει τα εξής:

«(1) Η καταχώριση σήματος διαγράφεται λόγω εκπτώσεως, κατόπιν αιτήσεως, εάν, επί διάστημα πέντε συνεχών ετών μετά την ημερομηνία καταχωρίσεως, δεν έχει γίνει χρήση του σήματος σύμφωνα με το άρθρο 26. Κανείς δεν μπορεί, ωστόσο, να προβάλει την έκπτωση του δικαιούχου από τα δικαιώματα που παρέχει το σήμα εάν, κατά το διάστημα που μεσολάβησε μεταξύ της λήξεως της χρονικής περιόδου αυτής και της υποβολής της αιτήσεως διαγραφής, υπήρξε έναρξη ή επανάληψη της χρήσεως του σήματος σύμφωνα με το άρθρο 26. Ωστόσο, η έναρξη ή επανάληψη της χρήσεως εντός περιόδου τριών μηνών πριν από την υποβολή της αιτήσεως διαγραφής και μετά τη συμπλήρωση συνεχούς πενταετίας μη χρήσεως δεν λαμβάνεται υπόψη στην περίπτωση κατά την οποία οι προπαρασκευαστικές ενέργειες για την έναρξη ή την επανάληψη της χρήσεως συνέβησαν αφού ο δικαιούχος του σήματος έλαβε γνώση του γεγονότος ότι υπήρχε πιθανότητα να υποβληθεί η αίτηση διαγραφής. […]

[…]

(3) Εάν οι λόγοι εκπτώσεως αφορούν μέρος μόνον των προϊόντων ή υπηρεσιών για τις οποίες το σήμα έχει καταχωριστεί, η καταχώριση διαγράφεται μόνο για τα συγκεκριμένα αυτά προϊόντα ή τις συγκεκριμένες αυτές υπηρεσίες.»

10 Το άρθρο 115 του νόμου περί σημάτων, με τίτλο «Μεταγενέστερη άρση της προστασίας», ορίζει τα ακόλουθα:

«(1) Όσον αφορά τα διεθνή σήματα, υποβάλλεται, αντί της αιτήσεως ή αγωγής περί διαγραφής του σήματος λόγω εκπτώσεως (άρθρο 49) […], αίτηση ή αγωγή περί άρσεως της προστασίας

(2) Σε περίπτωση υποβολής αιτήσεως άρσεως της προστασίας σύμφωνα με το άρθρο 49, παράγραφος 1, λόγω αχρησίας, κρίσιμη είναι, αντί της ημερομηνίας καταχωρίσεως στο μητρώο

1. η ημερομηνία παραλαβής από το Διεθνές Γραφείο του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας της δηλώσεως περί χορηγήσεως προστασίας ή

2. η ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας του άρθρου 5, παράγραφος 2, της συμφωνίας της Μαδρίτης σχετικά με τη διεθνή καταχώριση σημάτων, εφόσον κατά τον χρόνο εκείνο δεν έχει παραληφθεί ούτε η δήλωση του σημείου 1 ούτε δήλωση περί προσωρινής αρνήσεως χορηγήσεως προστασίας.»

11 Το άρθρο 124 του νόμου περί σημάτων, με τίτλο «Ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων σχετικά με τα αποτελέσματα των διεθνών σημάτων που έχουν καταχωρισθεί βάσει της συμφωνίας της Μαδρίτης σχετικά με τα σήματα», ορίζει τα εξής:

«Τα άρθρα 112 έως 117 εφαρμόζονται mutatis mutandis επί των καταχωρισμένων διεθνών σημάτων, η προστασία των οποίων εκτείνεται, βάσει του άρθρου 3 του πρωτοκόλλου που αφορά τη συμφωνία της Μαδρίτης, στο έδαφος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, με τη διαφοροποίηση ότι, αντί των παρατιθέμενων στα άρθρα 112 έως 117 διατάξεων της συμφωνίας της Μαδρίτης, εφαρμόζονται οι αντίστοιχες διατάξεις του πρωτοκόλλου που αφορά τη συμφωνία της Μαδρίτης.»

Η Σύμβαση του 1892

12 Το άρθρο 5, παράγραφος 1, της Συμβάσεως μεταξύ της Ελβετίας και της Γερμανίας σχετικά με την αμοιβαία προστασία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, σχεδίων, υποδειγμάτων και σημάτων, η οποία υπεγράφη στο Βερολίνο στις 13 Απριλίου 1892, όπως έχει τροποποιηθεί (στο εξής: Σύμβαση του 1892), ορίζει ότι οι δυσμενείς έννομες συνέπειες οι οποίες, κατά τις νομοθεσίες των συμβαλλομένων μερών, απορρέουν από το γεγονός ότι ένα βιομηχανικό ή εμπορικό σήμα δεν χρησιμοποιήθηκε εντός ορισμένης προθεσμίας, δεν επέρχονται εάν η χρήση έχει γίνει στο έδαφος του αντισυμβαλλομένου.

Το ιστορικό των διαφορών των κύριων δικών και τα προδικαστικά ερωτήματα

13 Η Ferrari είναι δικαιούχος του ακόλουθου σήματος:

14 Το ανωτέρω σήμα καταχωρίσθηκε στις 22 Ιουλίου 1987 στον Παγκόσμιο Οργανισμό Διανοητικής Ιδιοκτησίας, ως διεθνές σήμα υπ' αριθ. 515 107, για τα ακόλουθα προϊόντα που εμπίπτουν στην κλάση 12 κατά την έννοια του Διακανονισμού της Νίκαιας για τη διεθνή ταξινόμηση των προϊόντων και των υπηρεσιών με σκοπό την καταχώριση σημάτων, της 15ης Ιουνίου 1957, όπως έχει αναθεωρηθεί και τροποποιηθεί:

«Οχήματα· μηχανήματα κινήσεως στην ξηρά, τον αέρα ή το νερό, ιδίως αυτοκίνητα και τα μέρη αυτών».

15 Το ίδιο σήμα καταχωρίσθηκε επίσης στις 7 Μαΐου 1990 στο Deutsches Patent- und Markenamt (Γερμανικό Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας και Σημάτων, Γερμανία), ως σήμα υπ' αριθ. 11158448, για τα ακόλουθα προϊόντα της κλάσεως 12:

«Χερσαία οχήματα, αεροσκάφη και οχήματα κινήσεως στο νερό καθώς και τα μέρη αυτών· κινητήρες για χερσαία οχήματα· μέρη αυτοκινήτων, ήτοι ράβδοι ρυμουλκήσεως, διατάξεις μεταφοράς χιονοπέδιλων και αποσκευών, λασπωτήρες, αντιολισθητικές αλυσίδες, εκτροπείς αέρα, διατάξεις συγκράτησης κεφαλής, ζώνες ασφαλείας, παιδικά καθίσματα ασφαλείας.»

16 Δεδομένου ότι το Landgericht Düsseldorf (περιφερειακό δικαστήριο Ντίσελντορφ, Γερμανία) διέταξε τη διαγραφή, λόγω εκπτώσεως, των δύο σημάτων της Ferrari που μνημονεύθηκαν στις σκέψεις 14 και 15 της παρούσας αποφάσεως (στο εξής, από κοινού: επίδικα σήματα), με την αιτιολογία ότι, επί πέντε συναπτά έτη, η Ferrari δεν είχε κάνει ουσιαστική χρήση των σημάτων αυτών, στη Γερμανία και

στην Ελβετία, για τα προϊόντα για τα οποία αυτά είχαν καταχωρισθεί, η Ferrari άσκησε έφεση κατά των αποφάσεων του ανωτέρω δικαστηρίου ενώπιον του Oberlandesgericht Düsseldorf (ανώτερου περιφερειακού δικαστηρίου Ντίσελντορφ, Γερμανία).

17 Το αιτούν δικαστήριο σημειώνει ότι, μεταξύ των ετών 1984 και 1991, η Ferrari διέθετε στο εμπόριο μοντέλο σπορ αυτοκινήτου με την ονομασία «Testarossa» καθώς και, μέχρι το 1996, τα μοντέλα 512 TR και F512 M, τα οποία το διαδέχθηκαν. Το 2014 η Ferrari κατασκεύασε ένα και μοναδικό όχημα του μοντέλου «Ferrari F12 TRS». Από τα στοιχεία που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο προκύπτει ότι, κατά την κρίσιμη για την εκτίμηση της χρήσεως των επίδικων σημάτων περίοδο, η Ferrari τα χρησιμοποίησε για να προσδιορίσει ανταλλακτικά και εξαρτήματα των πολύ ακριβών σπορ αυτοκινήτων πολυτελείας, τα οποία είχαν διατεθεί στο εμπόριο παλαιότερα υπό τα σήματα αυτά.

18 Εκτιμώντας ότι, προκειμένου να θεωρηθεί ουσιαστική, η χρήση ενός σήματος δεν χρειάζεται πάντοτε να είναι εκτεταμένη, και λαμβάνοντας επίσης υπόψη το γεγονός ότι η Ferrari χρησιμοποίησε τα επίδικα σήματα για ακριβά σπορ αυτοκίνητα, τα οποία συνήθως παράγονται σε μικρό μόνον αριθμό, το αιτούν δικαστήριο δεν συμμερίζεται την άποψη του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, κατά την οποία η έκταση της χρήσεως που επικαλείται η Ferrari δεν αρκεί ώστε να αποδειχθεί ουσιαστική χρήση των σημάτων αυτών.

19 Ωστόσο, κατά το αιτούν δικαστήριο, είναι αμφίβολο εάν πρέπει να ληφθούν υπόψη τέτοιες ιδιαιτερότητες στην περίπτωση των επίδικων σημάτων, στο μέτρο που αυτά δεν καταχωρίσθηκαν για ακριβά σπορ αυτοκίνητα πολυτελείας, αλλά, εν γένει, για αυτοκίνητα και τα μέρη τους. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι, εάν έπρεπε να εξεταστεί κατά πόσον τα επίδικα σήματα αποτέλεσαν αντικείμενο ουσιαστικής χρήσεως στη μαζική αγορά των αυτοκινήτων και των μερών τους, θα έπρεπε να συναχθεί εξαρχής το συμπέρασμα ότι δεν υπήρξε τέτοια χρήση.

20 Το αιτούν δικαστήριο προσθέτει ότι η Ferrari ισχυρίζεται ότι μεταπώλησε, κατόπιν ελέγχου, μεταχειρισμένα αυτοκίνητα που φέρουν τα επίδικα σήματα. Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο έκρινε ότι τούτο δεν συνιστούσε νέα χρήση των επίδικων σημάτων, καθόσον, κατόπιν της πρώτης διαθέσεως στην αγορά των προϊόντων που έφεραν τα σήματα αυτά, τα δικαιώματα που αντλούσε η Ferrari από τα εν λόγω σήματα είχαν αναλωθεί και αυτή δεν ήταν σε θέση να απαγορεύσει τη μεταπώληση των εν λόγω προϊόντων.

21 Εφόσον η έννοια της «χρήσεως που μπορεί να διασφαλίσει τη διατήρηση των δικαιωμάτων που συνδέονται με ένα σήμα» δεν μπορεί να έχει ευρύτερο περιεχόμενο από εκείνο της χρήσεως που προσβάλλει ένα σήμα, οι πράξεις χρήσεως που δεν μπορούν να απαγορευθούν σε τρίτους από τον δικαιούχο του σήματος αυτού δεν μπορούν, κατά το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, να συνιστούν χρήση δυνάμενη να διασφαλίσει τη διατήρηση των δικαιωμάτων που συνδέονται με το εν λόγω σήμα. Η Ferrari υποστήριξε από την πλευρά της ότι η πώληση μεταχειρισμένων οχημάτων που έφεραν τα επίδικα σήματα σήμαινε νέα αναγνώριση, εκ μέρους της, του οικείου οχήματος και συνιστούσε, επομένως, νέα χρήση ικανή να διασφαλίσει τη διατήρηση των δικαιωμάτων που συνδέονται με τα επίδικα σήματα.

22 Το αιτούν δικαστήριο προσθέτει ότι, στο πλαίσιο των διαφορών των κυρίων δικών, η Ferrari υποστήριξε ότι προμήθευσε ανταλλακτικά και εξαρτήματα για τα οχήματα που φέρουν τα επίδικα σήματα και ότι προσέφερε υπηρεσίες συντηρήσεως για τα οχήματα αυτά. Το αιτούν δικαστήριο σημειώνει, συναφώς, ότι το πρωτοβάθμιο δικαστήριο διαπίστωσε ότι, μεταξύ των ετών 2011 και 2016, τα ανταλλακτικά που πράγματι διέθεσε στο εμπόριο η Ferrari για οχήματα που έφεραν τα επίδικα σήματα είχαν δημιουργήσει κύκλο εργασιών περίπου 17 000 ευρώ, πράγμα που δεν συνιστούσε επαρκή χρήση για τη διατήρηση των δικαιωμάτων που παρέχουν τα επίδικα σήματα. Πάντως, παγκοσμίως υπάρχουν μόνον 7 000 οχήματα που φέρουν τα επίδικα σήματα. Ωστόσο, το γεγονός αυτό δεν δικαιολογεί, από μόνο του, τις μικρές ποσότητες ανταλλακτικών που διετέθησαν στο εμπόριο υπό τα επίδικα σήματα.

23 Καίτοι έχει υπόψη τη νομολογία που απορρέει από την απόφαση της 11ης Μαρτίου 2003, Ansul (C-40/01, EU:C:2003:145), το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, αφενός, ότι από τις «κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εξέταση των σημάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (μέρος Γ, τμήμα 6, παράγραφος 2.8) του Γραφείου Διανοητικής Ιδιοκτησίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUIPO) προκύπτει ότι η νομολογία αυτή πρέπει να εφαρμόζεται σε εξαιρετικές μόνον περιπτώσεις.

24 Αφετέρου, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι οι διαφορές των κύριων δικών παρουσιάζουν μια επιπλέον ιδιομορφία, δεδομένου ότι τα επίδικα σήματα καλύπτουν επίσης τα μέρη αυτοκινήτων, με αποτέλεσμα η εφαρμογή της νομολογίας που απορρέει από την απόφαση της 11ης Μαρτίου 2003, Ansul (C-40/01, EU:C:2003:145), να έχει ως συνέπεια να εκλαμβάνεται η χρήση των επίδικων σημάτων για μέρη αυτοκινήτων ως χρήση τους για αυτοκίνητα, έστω και εάν τα τελευταία δεν διατίθενται πλέον στο εμπόριο υπό τα εν λόγω σήματα από 25 και πλέον ετών. Επιπλέον, τίθεται το ζήτημα εάν μπορεί να προκύπτει ουσιαστική χρήση σήματος από το γεγονός ότι ο δικαιούχος του εξακολουθεί να προσφέρει ανταλλακτικά και υπηρεσίες για τα προϊόντα που διετίθεντο προηγουμένως στο εμπόριο υπό το σήμα αυτό, χωρίς ωστόσο να το χρησιμοποιεί για να προσδιορίζει τα εν λόγω εξαρτήματα ή τις εν λόγω υπηρεσίες.

25 Όσον αφορά το εδαφικό εύρος της χρήσεως που απαιτείται βάσει του άρθρου 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95, το αιτούν δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η διάταξη αυτή απαιτεί χρήση «στο οικείο κράτος μέλος». Συγκεκριμένα, στηριζόμενο στην απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2013, Rivella International κατά ΓΕΕΑ (C-445/12 P, EU:C:2013:826, σκέψεις 49 και 50), το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει ότι το Δικαστήριο έκρινε ότι η χρήση σήματος στην Ελβετία δεν αποδεικνύει ουσιαστική χρήση σήματος στη Γερμανία. Εντούτοις, κατά τη νομολογία του Bundesgerichtshof (Ανωτάτου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, Γερμανία), η Σύμβαση του 1892 εξακολουθεί να ισχύει και πρέπει να εφαρμόζεται από τα γερμανικά δικαστήρια, λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 351 ΣΛΕΕ. Η εφαρμογή αυτή θα μπορούσε, ωστόσο, να προκαλέσει δυσχέρειες, στην περίπτωση γερμανικού σήματος το οποίο, ενώ δεν μπορεί να διαγραφεί κατ' εφαρμογήν του γερμανικού δικαίου, δεν μπορεί ούτε να προβληθεί κατ' ανακοπή, προκειμένου να παρακωλυθεί η καταχώριση σήματος της Ένωσης.

26 Τέλος, το αιτούν δικαστήριο σημειώνει ότι, στις διαφορές των κυρίων δικών, τίθεται επίσης το ζήτημα του διαδίκου που πρέπει να φέρει το βάρος αποδείξεως της ουσιαστικής χρήσεως του σήματος. Σύμφωνα με τη γερμανική νομολογία, πρέπει να εφαρμοσθούν οι γενικές αρχές της πολιτικής δικονομίας, όπερ σημαίνει ότι, και στην περίπτωση αγωγής με αίτημα την κήρυξη εκπτώσεως λόγω μη χρήσεως καταχωρισμένου σήματος, ο ενάγων είναι αυτός που φέρει το βάρος αποδείξεως των πραγματικών περιστατικών στα οποία στηρίζεται η αγωγή, ακόμη και αν πρόκειται για αρνητικά πραγματικά περιστατικά, όπως η μη χρήση σήματος.

27 Προκειμένου να συνεκτιμηθεί το γεγονός ότι ο ενάγων που ζητεί την κήρυξη εκπτώσεως συχνά δεν γνωρίζει τις ακριβείς περιστάσεις της χρήσεως σήματος, η γερμανική νομολογία επιβάλλει στον δικαιούχο του οικείου σήματος το παρεπόμενο βάρος να εκθέσει, κατά τρόπο πλήρη και εμπεριστατωμένο, τον τρόπο με τον οποίο προέβη στη χρήση του. Άπαξ και ο δικαιούχος του σήματος ανταποκριθεί στο ανωτέρω βάρος, εναπόκειται στον διάδικο που ζητεί τη διαγραφή του σήματος αυτού να αντικρούσει τα όσα προέβαλε ο δικαιούχος.

28 Η εφαρμογή των ανωτέρω αρχών στις διαφορές της κυρίων δικών θα καθιστούσε δυνατή την επίλυσή τους χωρίς να διαταχθεί η διεξαγωγή αποδείξεων, δεδομένου ότι η Ferrari εξέθεσε κατά τρόπο αρκούντως εμπεριστατωμένο τις πράξεις χρήσεως στις οποίες προέβη και επικαλέστηκε επίσης αποδεικτικά στοιχεία, ενώ η DU περιορίζεται στην αμφισβήτηση των ισχυρισμών της Ferrari, χωρίς να προσκομίζει η ίδια αποδεικτικά στοιχεία. Επομένως, πρέπει να θεωρηθεί ότι η DU δεν ανταποκρίθηκε στο βάρος αποδείξεως. Αντιθέτως, εάν το βάρος αυτό το έφερε η Ferrari, ως δικαιούχος των επίδικων σημάτων, θα ήταν αναγκαίο να εξετασθούν τα αποδεικτικά στοιχεία που αυτή προσκόμισε.

29 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Oberlandesgericht Düsseldorf (ανώτερο περιφερειακό δικαστήριο Ντίσελντορφ) αποφάσισε να αναστείλει τις ενώπιόν του διαδικασίες και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα, πανομοιότυπα σε αμφότερες τις υποθέσεις, προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει, κατά την εκτίμηση του ζητήματος αν γίνεται ουσιαστική, ως προς τη φύση της ή την έκτασή της, χρήση κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95 […], στην περίπτωση σήματος το οποίο έχει καταχωριστεί για ευρεία κατηγορία προϊόντων –εν προκειμένω, για χερσαία οχήματα, ιδίως αυτοκίνητα και τα μέρη τους–, αλλά στην πραγματικότητα χρησιμοποιείται μόνο σε συγκεκριμένο τμήμα της αγοράς –εν προκειμένω, για ακριβά σπορ αυτοκίνητα πολυτελείας και τα μέρη τους–, να θεωρηθεί ως κρίσιμη η αγορά της κατηγορίας προϊόντων για την οποία έχει καταχωριστεί το σήμα στο σύνολό της ή μπορεί να θεωρηθεί ως κρίσιμο το συγκεκριμένο τμήμα της αγοράς; Σε περίπτωση που θεωρηθεί ότι αρκεί η χρήση στο συγκεκριμένο τμήμα της αγοράς, πρέπει το σήμα, κατά τη διαδικασία διαγραφής λόγω εκπτώσεως, να διατηρηθεί σε ισχύ όσον αφορά το εν λόγω τμήμα της αγοράς;

2) Συνιστά η πώληση, από τον δικαιούχο του σήματος, μεταχειρισμένων προϊόντων, τα οποία έχουν ήδη κυκλοφορήσει στην αγορά του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου από τον δικαιούχο του σήματος, χρήση του σήματος κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95/ΕΚ;

3) Πρέπει να θεωρηθεί ότι σήμα που έχει καταχωριστεί όχι μόνο για ένα προϊόν, αλλά και για μέρη του προϊόντος αυτού, χρησιμοποιείται κατά τρόπο που συνεπάγεται τη διατήρηση των συνδεόμενων με το σήμα δικαιωμάτων ακόμη και σε συνάρτηση με το προϊόν, όταν το προσδιοριζόμενο από το σήμα προϊόν δεν διατίθεται πλέον στο εμπόριο, αλλά εξακολουθούν να διατίθενται υπό το εν λόγω σήμα εξαρτήματα και ανταλλακτικά που αφορούν το προϊόν αυτό;

4) Πρέπει κατά την εκτίμηση του ζητήματος αν γίνεται ουσιαστική χρήση να ληφθεί επίσης υπόψη το γεγονός ότι ο δικαιούχος του σήματος προσφέρει ορισμένες υπηρεσίες ως προς τις οποίες δεν γίνεται μεν χρήση του σήματος, αλλά οι οποίες αφορούν τα ήδη διατεθέντα προϊόντα;

5) Πρέπει κατά την εξέταση της χρήσεως του σήματος στο οικείο κράτος μέλος (εν προκειμένω, στη Γερμανία) κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95/ΕΚ να ληφθούν επίσης υπόψη, βάσει του άρθρου 5 της [Σύμβασης του 1892] οι χρήσεις του σήματος στην Ελβετία;

6) Συνάδει με την οδηγία 2008/95/ΕΚ το να φέρει μεν ο δικαιούχος του σήματος, του οποίου ζητείται η έκπτωση από τα δικαιώματα που παρέχει το σήμα, πλήρως το βάρος προβολής ισχυρισμών όσον αφορά τη χρήση του σήματος, αλλά τον κίνδυνο της αδυναμίας προσκομίσεως των απαιτούμενων αποδείξεων να τον φέρει ο ενάγων που ζητεί τη διαγραφή;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου και επί του τρίτου ερωτήματος

30 Με το πρώτο και το τρίτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί εάν το άρθρο 12, παράγραφος 1, και το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/95 έχουν την έννοια ότι σήμα καταχωρισμένο για μια κατηγορία προϊόντων και τα ανταλλακτικά των προϊόντων αυτών, όπως τα αυτοκίνητα και τα μέρη αυτών, πρέπει να θεωρηθεί ότι αποτέλεσε αντικείμενο «ουσιαστικής χρήσεως», κατά την έννοια του προμνησθέντος άρθρου 12, παράγραφος 1, για το σύνολο των προϊόντων που εμπίπτουν στην κατηγορία αυτή και για τα ανταλλακτικά τους, εφόσον αποτέλεσε

αντικείμενο τέτοιας χρήσεως για ορισμένα μόνον από τα προϊόντα αυτά, όπως τα ακριβά σπορ αυτοκίνητα πολυτελείας, ή μόνον για τα ανταλλακτικά ή τα εξαρτήματα ορισμένων εκ των εν λόγω προϊόντων.

31 Υπενθυμίζεται, πρώτον, ότι κατά το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95 ο δικαιούχος σήματος είναι δυνατόν να κηρυχθεί έκπτωτος των δικαιωμάτων του εάν, επί διάστημα πέντε συνεχών ετών, δεν έχει γίνει ουσιαστική χρήση του σήματος στο οικείο κράτος μέλος για τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες για τις οποίες έχει καταχωρισθεί και δεν υπάρχει νόμιμη αιτία για τη μη χρήση του.

32 Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95 έχει την έννοια ότι έχει γίνει «ουσιαστική χρήση» ενός σήματος οσάκις αυτό χρησιμοποιείται σύμφωνα με τη βασική του λειτουργία, η οποία είναι η εγγύηση της ταυτότητας προελεύσεως των προϊόντων ή υπηρεσιών για τα οποία καταχωρίσθηκε, με σκοπό την εξεύρεση ή διατήρηση δυνατοτήτων πωλήσεως των εν λόγω προϊόντων και υπηρεσιών, αποκλειόμενης της συμβολικής χρήσεως που αποσκοπεί μόνο στη διατήρηση των δικαιωμάτων που παρέχει το σήμα (απόφαση της 11ης Μαρτίου 2003, Ansul, C-40/01, EU:C:2003:145, σκέψη 43).

33 Κατά την εκτίμηση του ουσιαστικού χαρακτήρα της χρήσεως του σήματος πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των γεγονότων και περιστάσεων που μπορούν να αποδείξουν το υπαρκτό της εμπορικής εκμεταλλεύσεώς του, ιδίως η χρήση που θεωρείται δικαιολογημένη στον οικείο οικονομικό τομέα για τη διατήρηση ή δημιουργία μεριδίων αγοράς υπέρ των προϊόντων ή των υπηρεσιών που προστατεύει το σήμα, η φύση των εν λόγω προϊόντων ή υπηρεσιών, τα χαρακτηριστικά της αγοράς, η έκταση και η συχνότητα χρήσεως του σήματος (απόφαση της 11ης Μαρτίου 2003, Ansul, C-40/01, EU:C:2003:145, σκέψη 43).

34 Το γεγονός ότι η χρήση του σήματος δεν αφορά νέα προϊόντα, αλλά προϊόντα που ήδη διατίθενται στο εμπόριο, δεν αφαιρεί από τη χρήση του σήματος τον ουσιαστικό της χαρακτήρα, εάν ο δικαιούχος κάνει πραγματική χρήση του ιδίου σήματος για εξαρτήματα σχετικά με τη σύνθεση ή τη δομή των προϊόντων αυτών ή για προϊόντα ή υπηρεσίες που αφορούν άμεσα προϊόντα που ήδη διατίθενται στο εμπόριο και αποσκοπούν στην ικανοποίηση των αναγκών της πελατείας των προϊόντων αυτών (απόφαση της 11ης Μαρτίου 2003, Ansul, C-40/01, EU:C:2003:145, σκέψη 43).

35 Από την ως άνω νομολογία προκύπτει ότι η χρήση καταχωρισμένου σήματος, από τον δικαιούχο του, για ανταλλακτικά που αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των προϊόντων που καλύπτονται από το σήμα αυτό, ενδέχεται να συνιστά «ουσιαστική χρήση», κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95, όχι μόνο για τα ανταλλακτικά αυτά καθαυτά αλλά και για τα προϊόντα που καλύπτονται από το εν λόγω σήμα. Δεν ασκεί επιρροή, συναφώς, το εάν η καταχώριση του εν λόγω σήματος καλύπτει όχι μόνον τα ολόκληρα προϊόντα αλλά επίσης και τα ανταλλακτικά τους.

36 Δεύτερον, από το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/95 προκύπτει ότι, εάν λόγος εκπτώσεως, όπως ο προβλεπόμενος στο άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, αφορά μέρος μόνον των προϊόντων ή των υπηρεσιών για τις οποίες έχει κατατεθεί ή καταχωρισθεί το σήμα αυτό, η έκπτωση καλύπτει μόνο τα συγκεκριμένα προϊόντα ή τις συγκεκριμένες υπηρεσίες.

37 Όσον αφορά την έννοια του «μέρους των προϊόντων ή υπηρεσιών» κατά το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/95, πρέπει να επισημανθεί ότι ο καταναλωτής που επιθυμεί να αποκτήσει προϊόν ή υπηρεσία που εμπίπτει σε κατηγορία προϊόντων ή υπηρεσιών η οποία έχει καθορισθεί κατά τρόπο πολύ σαφή και συγκεκριμένο, αλλά εντός της οποίας δεν είναι δυνατόν να γίνουν σημαντικές υποδιαιρέσεις, θα συσχετίσει με το σήμα που έχει καταχωρισθεί για την κατηγορία αυτή προϊόντων ή υπηρεσιών το σύνολο των προϊόντων ή των υπηρεσιών που εμπίπτουν στην κατηγορία αυτή, οπότε το εν λόγω σήμα θα επιτελεί την ουσιώδη λειτουργία του που έγκειται στην εγγύηση της προελεύσεως των σχετικών προϊόντων ή υπηρεσιών. Υπό τις συνθήκες αυτές, αρκεί να απαιτείται από τον δικαιούχο

τέτοιου σήματος να αποδείξει την ουσιαστική χρήση του σήματός του για μέρος των προϊόντων ή υπηρεσιών αυτής της ομοιογενούς κατηγορίας (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 16ης Ιουλίου 2020, ACTC κατά EUIPO, C-714/18 P, EU:C:2020:573, σκέψη 42).

38 Αντιθέτως, όσον αφορά προϊόντα ή υπηρεσίες που περιλαμβάνονται σε μια ευρεία κατηγορία, η οποία μπορεί να υποδιαιρεθεί σε περισσότερες αυτοτελείς υποκατηγορίες, είναι αναγκαίο να απαιτείται από τον δικαιούχο του σήματος που έχει καταχωρισθεί για αυτήν την κατηγορία προϊόντων ή υπηρεσιών να αποδείξει ότι έχει γίνει ουσιαστική χρήση του σήματός του για καθεμία από τις ως άνω αυτοτελείς υποκατηγορίες, ειδάλλως ενδέχεται να κηρυχθεί έκπτωτος των δικαιωμάτων του επί του σήματος για τις αυτοτελείς υποκατηγορίες για τις οποίες δεν έχει αποδείξει ουσιαστική χρήση (πρβλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 16ης Ιουλίου 2020, ACTC κατά EUIPO, C-714/18 P, EU:C:2020:573, σκέψη 43).

39 Συγκεκριμένα, εάν ο δικαιούχος σήματος καταχώρισε το σήμα του για ένα ευρύ φάσμα προϊόντων ή υπηρεσιών που θα μπορούσε ενδεχομένως να εμπορευθεί, αλλά δεν το έπραξε επί πέντε συνεχή έτη, το συμφέρον του να προστατευθεί το σήμα του για τα εν λόγω προϊόντα ή υπηρεσίες δεν είναι δυνατόν να υπερισχύσει του συμφέροντος των ανταγωνιστών να χρησιμοποιήσουν πανομοιότυπο ή παρόμοιο σημείο για τα εν λόγω προϊόντα ή υπηρεσίες, ή ακόμη και να ζητήσουν την καταχώριση του σημείου αυτού ως σήματος (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 16ης Ιουλίου 2020, ACTC κατά EUIPO, C-714/18 P, EU:C:2020:573, σκέψη 43).

40 Όσον αφορά το κρίσιμο ή τα κρίσιμα κριτήρια που πρέπει να εφαρμοσθούν για τον προσδιορισμό μιας συνεκτικής υποκατηγορίας προϊόντων ή υπηρεσιών που θα μπορούσε να θεωρηθεί αυτοτελής, το κριτήριο του σκοπού και του προορισμού των επίμαχων προϊόντων ή υπηρεσιών συνιστά το ουσιώδες κριτήριο για τον καθορισμό μιας αυτοτελούς υποκατηγορίας προϊόντων (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 16ης Ιουλίου 2020, ACTC κατά EUIPO, C-714/18 P, EU:C:2020:573, σκέψη 44).

41 Επομένως, πρέπει να εκτιμηθεί συγκεκριμένα, κυρίως σε σχέση με τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες για τα οποία ο δικαιούχος σήματος απέδειξε τη χρήση του σήματός του, εάν τα εν λόγω προϊόντα ή υπηρεσίες αποτελούν αυτοτελή υποκατηγορία σε σχέση με τα προϊόντα και τις υπηρεσίες της οικείας κλάσης προϊόντων ή υπηρεσιών, ώστε να συσχετιστούν τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες για τα οποία αποδείχθηκε η ουσιαστική χρήση του σήματος με την κατηγορία των προϊόντων ή υπηρεσιών που καλύπτονται από την καταχώριση του σήματος αυτού (απόφαση της 16ης Ιουλίου 2020, ACTC κατά EUIPO, C-714/18 P, EU:C:2020:573, σκέψη 46).

42 Εκ των προεκτεθέντων στις σκέψεις 37 έως 41 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι η έννοια του «συγκεκριμένου τμήματος της αγοράς», στην οποία αναφέρθηκε το αιτούν δικαστήριο, δεν ασκεί, αυτή καθαυτήν, επιρροή για την εκτίμηση του εάν τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες για τα οποία ο δικαιούχος σήματος χρησιμοποίησε το σήμα εμπίπτουν σε αυτοτελή υποκατηγορία της κατηγορίας των προϊόντων ή των υπηρεσιών για τα οποία καταχωρίσθηκε το σήμα αυτό.

43 Πράγματι, όπως προκύπτει από τη σκέψη 37 της παρούσας αποφάσεως, σημασία έχει συναφώς μόνον το εάν ο καταναλωτής που επιθυμεί να αγοράσει προϊόν ή υπηρεσία που εμπίπτει στην κατηγορία προϊόντων ή υπηρεσιών την οποία αφορά το επίμαχο σήμα, θα συσχετίσει με το σήμα αυτό το σύνολο των προϊόντων ή των υπηρεσιών που ανήκουν στην κατηγορία αυτή.

44 Πλην όμως, τέτοια περίπτωση δεν μπορεί να αποκλεισθεί για τον λόγο και μόνον ότι, σύμφωνα με οικονομική ανάλυση, τα επιμέρους προϊόντα ή υπηρεσίες που περιλαμβάνονται στην εν λόγω κατηγορία εμπίπτουν σε διαφορετικές αγορές ή σε διαφορετικά τμήματα μιας αγοράς. Τούτο συντρέχει κατά μείζονα λόγο δεδομένου ότι ο δικαιούχος του σήματος έχει έννομο συμφέρον να διευρύνει το φάσμα των προϊόντων ή των υπηρεσιών για τα οποία καταχωρίσθηκε το σήμα του (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 16ης Ιουλίου 2020, ACTC κατά EUIPO, C-714/18 P, EU:C:2020:573, σκέψη 51).

45 Εν προκειμένω, στο μέτρο που το αιτούν δικαστήριο αναφέρει ότι ο δικαιούχος των επίμαχων στις υποθέσεις των κυρίων δικών σημάτων χρησιμοποίησε τα σήματα αυτά για ανταλλακτικά και εξαρτήματα «πολύ ακριβών σπορ αυτοκινήτων πολυτελείας», πρέπει να επισημανθεί, πρώτον, ότι εξ όσων εκτίθενται στις σκέψεις 40 και 42 έως 44 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι το γεγονός και μόνον ότι τα προϊόντα για τα οποία χρησιμοποιήθηκε ένα σήμα πωλούνται σε ιδιαίτερα υψηλή τιμή και, κατά συνέπεια, μπορούν να εμπίπτουν σε συγκεκριμένη αγορά δεν αρκεί για να θεωρηθεί ότι συνιστούν αυτοτελή υποκατηγορία της κλάσεως των προϊόντων για τα οποία καταχωρίσθηκε το σήμα αυτό.

46 Δεύτερον, είναι αληθές ότι τα αυτοκίνητα που χαρακτηρίζονται ως «σπορ» είναι αυτοκίνητα με σημαντικές επιδόσεις και, ως εκ τούτου, μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε αγώνες. Εντούτοις, πρόκειται απλώς για έναν από τους δυνατούς προορισμούς τέτοιων αυτοκινήτων, τα οποία μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν, όπως και κάθε άλλο αυτοκίνητο, για την οδική μεταφορά προσώπων και των προσωπικών τους αντικειμένων.

47 Πλην όμως, όταν τα προϊόντα τα οποία αφορά ένα σήμα έχουν, όπως συμβαίνει συχνά, περισσότερους σκοπούς και προορισμούς, δεν είναι δυνατόν να καθορισθεί η ύπαρξη χωριστής υποκατηγορίας προϊόντων λαμβανομένου υπόψη, μεμονωμένα, ενός εκάστου από τους σκοπούς που μπορούν να έχουν τα προϊόντα αυτά, δεδομένου ότι μια τέτοια προσέγγιση δεν καθιστά δυνατόν να προσδιορισθούν συνεκτικά οι αυτοτελείς υποκατηγορίες και έχει ως συνέπεια τον υπέρμετρο περιορισμό των δικαιωμάτων του δικαιούχου του σήματος (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 16ης Ιουλίου 2020, ACTC κατά EUIPO, C-714/18 P, EU:C:2020:573, σκέψη 51).

48 Επομένως, το γεγονός και μόνον ότι τα αυτοκίνητα για τα οποία χρησιμοποιήθηκε ένα σήμα χαρακτηρίζονται ως «σπορ» δεν αρκεί για να θεωρηθεί ότι εμπίπτουν σε αυτοτελή υποκατηγορία αυτοκινήτων.

49 Τρίτον, τέλος, η έννοια του «πολυτελούς», στην οποία παραπέμπει η χρησιμοποιούμενη από το αιτούν δικαστήριο λέξη «πολυτελείας», θα μπορούσε να αφορά πλείονες τύπους αυτοκινήτων, οπότε ούτε το γεγονός ότι τα αυτοκίνητα για τα οποία χρησιμοποιήθηκε ένα σήμα χαρακτηρίζονται ως «αυτοκίνητα πολυτελείας» αρκεί ώστε να θεωρηθεί ότι αποτελούν αυτοτελή υποκατηγορία αυτοκινήτων.

50 Ως εκ τούτου, υπό την επιφύλαξη της επαληθεύσεως από το αιτούν δικαστήριο, το γεγονός ότι η εταιρία που είναι δικαιούχος των επίμαχων στις υποθέσεις των κυρίων δικών σημάτων χρησιμοποίησε τα σήματα αυτά για ανταλλακτικά και εξαρτήματα των «πολύ ακριβών σπορ αυτοκινήτων πολυτελείας» δεν αρκεί ώστε να συναχθεί ότι χρησιμοποίησε τα εν λόγω σήματα για μέρος μόνον των προϊόντων που αυτά αφορούν, κατά την έννοια του άρθρου 13 της οδηγίας 2008/95.

51 Εντούτοις, καίτοι η περίσταση ότι ένα σήμα χρησιμοποιήθηκε για προϊόντα χαρακτηριζόμενα ως «πολύ ακριβά» δεν αρκεί ώστε να γίνει δεκτό ότι τα προϊόντα αυτά αποτελούν αυτοτελή υποκατηγορία των προϊόντων για τα οποία καταχωρίσθηκε το σήμα, η εν λόγω περίσταση είναι κρίσιμη προκειμένου να εκτιμηθεί εάν έχει γίνει «ουσιαστική χρήση» του σήματος, κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95.

52 Πράγματι, η περίσταση αυτή μπορεί να αποδείξει ότι, παρά τον σχετικά μικρό αριθμό τεμαχίων που πωλήθηκαν υπό το οικείο σήμα, η χρήση του σήματος αυτού δεν ήταν αμιγώς συμβολική, αλλά συνιστά χρήση του εν λόγω σήματος σύμφωνα με τη βασική λειτουργία του, χρήση η οποία, κατά τη νομολογία που μνημονεύθηκε στη σκέψη 32 της παρούσας αποφάσεως, πρέπει να χαρακτηρισθεί ως «ουσιαστική χρήση», κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95.

53 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο και στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 12, παράγραφος 1, και το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/95 έχουν την έννοια ότι σήμα καταχωρισμένο για μια κατηγορία προϊόντων και τα ανταλλακτικά των προϊόντων αυτών πρέπει να θεωρηθεί ότι αποτέλεσε αντικείμενο «ουσιαστικής χρήσεως», κατά την

έννοια του προμνησθέντος άρθρου 12, παράγραφος 1, για το σύνολο των προϊόντων που εμπίπτουν στην κατηγορία αυτή και για τα ανταλλακτικά τους, εφόσον αποτέλεσε αντικείμενο τέτοιας χρήσεως για ορισμένα μόνον από τα προϊόντα αυτά, όπως τα ακριβά σπορ αυτοκίνητα πολυτελείας, ή μόνον για τα ανταλλακτικά ή τα εξαρτήματα ορισμένων εκ των εν λόγω προϊόντων, εκτός εάν από τα σχετικά πραγματικά και αποδεικτικά στοιχεία προκύπτει ότι ο καταναλωτής που επιθυμεί να αγοράσει τα ίδια προϊόντα τα αντιλαμβάνεται ως αποτελούντα αυτοτελή υποκατηγορία της κατηγορίας προϊόντων για την οποία έχει καταχωρισθεί το οικείο σήμα.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

54 Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί εάν το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95 έχει την έννοια ότι ένα σήμα μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο ουσιαστικής χρήσεως από τον δικαιούχο του, κατά τη μεταπώληση, από τον τελευταίο, μεταχειρισμένων προϊόντων τα οποία έχουν διατεθεί στο εμπόριο υπό το εν λόγω σήμα.

55 Επισημαίνεται ότι η μεταπώληση, αυτή καθαυτήν, μεταχειρισμένου προϊόντος φέροντος σήμα δεν σημαίνει, ασφαλώς, ότι το σήμα αυτό «χρησιμοποιείται», κατά την έννοια της νομολογίας που μνημονεύθηκε στη σκέψη 32 της παρούσας αποφάσεως. Ειδικότερα, το εν λόγω σήμα χρησιμοποιήθηκε όταν ετέθη, από τον δικαιούχο του, επί του νέου προϊόντος, κατά την πρώτη διάθεση του προϊόντος αυτού στο εμπόριο.

56 Εντούτοις, εάν ο δικαιούχος του οικείου σήματος το χρησιμοποιεί πράγματι, σύμφωνα με τη βασική λειτουργία του που συνίσταται στην εγγύηση της ταυτότητας προελεύσεως των προϊόντων για τα οποία έχει καταχωρισθεί, κατά τη μεταπώληση μεταχειρισμένων προϊόντων, η χρήση αυτή δύναται να συνιστά «ουσιαστική χρήση» του εν λόγω σήματος, κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95.

57 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95, σχετικά με τα όρια των δικαιωμάτων που παρέχει το σήμα, επιβεβαιώνει την ως άνω ερμηνεία.

58 Πράγματι, από την προμνησθείσα διάταξη προκύπτει ότι το δικαίωμα που παρέχει το σήμα δεν επιτρέπει στον δικαιούχο του να απαγορεύει τη χρήση του για προϊόντα που έχουν ήδη διατεθεί υπό το σήμα αυτό στο εμπόριο εντός της Ένωσης από τον εν λόγω δικαιούχο ή με τη συγκατάθεσή του.

59 Ως εκ τούτου, ένα σήμα είναι δυνατόν να αποτελέσει αντικείμενο χρήσεως για προϊόντα που έχουν ήδη διατεθεί στο εμπόριο υπό το σήμα αυτό. Το γεγονός ότι ο δικαιούχος του σήματος δεν μπορεί να απαγορεύσει σε τρίτους τη χρήση του σήματός του για προϊόντα που έχουν ήδη διατεθεί στο εμπόριο υπό το σήμα αυτό δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί να το χρησιμοποιήσει ο ίδιος για τέτοια προϊόντα.

60 Επομένως, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95 έχει την έννοια ότι ένα σήμα μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο ουσιαστικής χρήσεως από τον δικαιούχο του, κατά τη μεταπώληση, από τον τελευταίο, μεταχειρισμένων προϊόντων τα οποία έχουν διατεθεί στο εμπόριο υπό το εν λόγω σήμα.

Επί του τετάρτου ερωτήματος

61 Με το τέταρτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί εάν το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95 έχει την έννοια ότι υφίσταται ουσιαστική χρήση σήματος από τον δικαιούχο του, όταν αυτός παρέχει ορισμένες υπηρεσίες σχετικές με τα προϊόντα που είχαν προηγουμένως διατεθεί στο εμπόριο υπό το ίδιο σήμα, χωρίς ωστόσο να χρησιμοποιεί το εν λόγω σήμα κατά την παροχή των υπηρεσιών.

62 Όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου που μνημονεύεται στη σκέψη 34 της παρούσας αποφάσεως, η εκ μέρους του δικαιούχου πραγματική χρήση ενός καταχωρισμένου για ορισμένα προϊόντα σήματος, για υπηρεσίες οι οποίες αφορούν άμεσα προϊόντα που ήδη διατίθενται στο εμπόριο και αποσκοπούν στην ικανοποίηση των αναγκών της πελατείας των προϊόντων αυτών, δύναται να συνιστά «ουσιαστική χρήση» του σήματος αυτού, κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95.

63 Εντούτοις, από την ίδια νομολογία προκύπτει ότι η χρήση αυτή προϋποθέτει πραγματική χρήση του οικείου σήματος κατά την παροχή των επίμαχων υπηρεσιών. Συγκεκριμένα, ελλείψει χρήσεως του σήματος αυτού, δεν είναι δυνατόν, προφανώς, να γίνει λόγος για «ουσιαστική χρήση» του, κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95.

64 Επομένως, στο τέταρτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95 έχει την έννοια ότι υφίσταται ουσιαστική χρήση σήματος από τον δικαιούχο του, όταν αυτός παρέχει ορισμένες υπηρεσίες σχετικές με τα προϊόντα που είχαν προηγουμένως διατεθεί στο εμπόριο υπό το ίδιο σήμα, υπό την προϋπόθεση ότι οι υπηρεσίες παρέχονται υπό το εν λόγω σήμα.

Επί του πέμπτου ερωτήματος

65 Με το πέμπτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί εάν το άρθρο 351 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι επιτρέπει σε δικαστήριο κράτους μέλους να εφαρμόσει σύμβαση συναφθείσα πριν από την 1η Ιανουαρίου 1958 –ή, για τα κράτη που προσχώρησαν στην Ένωση, πριν από την ημερομηνία προσχωρήσεώς τους– όπως η Σύμβαση του 1892, η οποία προβλέπει ότι η χρήση καταχωρισμένου στο εν λόγω κράτος μέλος σήματος εντός τρίτου κράτους, το οποίο είναι συμβαλλόμενο μέρος στη σύμβαση αυτή, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη προκειμένου να καθορισθεί εάν υπήρξε «ουσιαστική χρήση» του εν λόγω σήματος, κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95.

66 Επισημαίνεται ότι, στο μέτρο που αναφέρεται σε ουσιαστική χρήση σήματος «στο οικείο κράτος μέλος», το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95 αποκλείει τη λήψη υπόψη χρήσεως που πραγματοποιήθηκε εντός τρίτου κράτους, όπως η Ελβετική Συνομοσπονδία.

67 Εντούτοις, δεδομένου ότι η Σύμβαση του 1892 είναι προγενέστερη της 1ης Ιανουαρίου 1958, εφαρμόζεται το άρθρο 351 ΣΛΕΕ. Κατά το δεύτερο εδάφιο της διατάξεως αυτής, τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση να προσφύγουν σε όλα τα πρόσφορα μέσα για να άρουν τα ασυμβίβαστα που υφίστανται μεταξύ συμβάσεως συναφθείσας πριν από την προσχώρηση του κράτους μέλους και της Συνθήκης ΛΕΕ.

68 Εξ αυτού προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο οφείλει να εξετάσει εάν ενδεχόμενο ασυμβίβαστο μεταξύ του ενωσιακού δικαίου και της Συμβάσεως του 1892 μπορεί να εξαλειφθεί μέσω σύμφωνης με το ενωσιακό δίκαιο ερμηνείας της συμβάσεως αυτής, κατά το μέτρο του δυνατού και τηρουμένου του διεθνούς δικαίου (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 18ης Νοεμβρίου 2003, Budějovický Budvar, C-216/01, EU:C:2003:618, σκέψη 169).

69 Εάν δεν μπορεί να προβεί σε σύμφωνη με το ενωσιακό δίκαιο ερμηνεία της Συμβάσεως του 1892, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας οφείλει να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να εξαλείψει το ασυμβίβαστο της συμβάσεως αυτής προς το ενωσιακό δίκαιο, ενδεχομένως προβαίνοντας σε καταγγελία της. Εντούτοις, εν αναμονή της εξαλείψεως αυτής, το άρθρο 351, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, της επιτρέπει να εξακολουθήσει να εφαρμόζει την εν λόγω σύμβαση (πρβλ. απόφαση της 18ης Νοεμβρίου 2003, Budějovický Budvar, C-216/01, EU:C:2003:618, σκέψεις 170 έως 172).

70 Πάντως, όπως παρατηρεί το αιτούν δικαστήριο, η εφαρμογή της Συμβάσεως του 1892 από την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας μπορεί να προκαλέσει δυσχέρειες, στο μέτρο που ένα καταχωρισμένο στη Γερμανία σήμα, μολονότι μπορεί να διατηρηθεί στο μητρώο βάσει της ουσιαστικής χρήσεώς του εντός της Ελβετικής Συνομοσπονδίας και μόνον, δεν θα μπορούσε να προβληθεί στο πλαίσιο ανακοπής κατά της καταχωρίσεως σήματος της Ένωσης, δεδομένου ότι, σε περίπτωση αιτήματος περί αποδείξεως της ουσιαστικής χρήσεως του σήματος αυτού υποβληθέντος στο πλαίσιο της διαδικασίας ανακοπής, ο δικαιούχος του εν λόγω σήματος δεν θα ήταν σε θέση να προσκομίσει τέτοια απόδειξη για το έδαφος της Ένωσης και μόνον.

71 Εντούτοις, οι ανωτέρω δυσχέρειες αποτελούν την αναπόφευκτη συνέπεια του ασυμβίβαστου της Συμβάσεως του 1892 προς το ενωσιακό δίκαιο και δεν είναι δυνατόν να εξαλειφθούν παρά μόνον με την άρση του ασυμβίβαστου αυτού, στην οποία η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας υποχρεούται να προβεί, σύμφωνα με το άρθρο 351, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ.

72 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ως άνω σκέψεων, στο πέμπτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 351, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι επιτρέπει σε δικαστήριο κράτους μέλους να εφαρμόσει σύμβαση συναφθείσα μεταξύ κράτους μέλους της Ένωσης και τρίτου κράτους πριν από την 1η Ιανουαρίου 1958 –ή, για τα κράτη που προσχώρησαν στην Ένωση, πριν από την ημερομηνία προσχωρήσεώς τους– όπως η Σύμβαση του 1892, η οποία προβλέπει ότι η χρήση καταχωρισμένου στο εν λόγω κράτος μέλος σήματος εντός του τρίτου κράτους πρέπει να λαμβάνεται υπόψη προκειμένου να καθορισθεί εάν υπήρξε «ουσιαστική χρήση» του εν λόγω σήματος, κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95, έως ότου καταστεί δυνατή, με κάποιο από τα μέσα στα οποία αναφέρεται το δεύτερο εδάφιο της διατάξεως αυτής, η άρση ενδεχόμενων ασυμβίβαστων μεταξύ της Συνθήκης ΛΕΕ και της εν λόγω συμβάσεως.

Επί του έκτου ερωτήματος

73 Με το έκτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί εάν το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95 έχει την έννοια ότι ο δικαιούχος του σήματος φέρει το βάρος να αποδείξει ότι έχει γίνει «ουσιαστική χρήση» του, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής.

74 Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει, συναφώς, ότι, σύμφωνα με τις εφαρμοζόμενες στη Γερμανία γενικές αρχές της πολιτικής δικονομίας, σε περίπτωση αγωγής με αίτημα την κήρυξη εκπτώσεως από τα δικαιώματα επί σήματος λόγω μη χρήσεως, το βάρος αποδείξεως της μη χρήσεως του οικείου σήματος το φέρει ο ενάγων, ο δε δικαιούχος του σήματος οφείλει απλώς να εκθέσει, κατά τρόπο πλήρη και εμπεριστατωμένο, τον τρόπο με τον οποίο έκανε χρήση του, χωρίς ωστόσο να προσκομίσει σχετικές αποδείξεις.

75 Επισημαίνεται ότι η αιτιολογική σκέψη 6 της οδηγίας 2008/95 αναφέρει, βεβαίως, μεταξύ άλλων, ότι τα κράτη μέλη πρέπει να παραμένουν ελεύθερα να καθορίζουν τις διαδικαστικές διατάξεις που αφορούν την έκπτωση από τα δικαιώματα επί των σημάτων που αποκτώνται με καταχώριση.

76 Εντούτοις, δεν μπορεί εντεύθεν να συναχθεί ότι το ζήτημα του βάρους αποδείξεως της ουσιαστικής χρήσεως, κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95, στο πλαίσιο διαδικασίας κηρύξεως εκπτώσεως από τα δικαιώματα επί σήματος λόγω μη χρήσεως, συνιστά τέτοια διαδικαστική διάταξη εμπίπτουσα στην αρμοδιότητα των κρατών μελών (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 19ης Ιουνίου 2014, Oberbank κ.λπ., C-217/13 και C-218/13, EU:C:2014:2012, σκέψη 66).

77 Συγκεκριμένα, εάν το ζήτημα του βάρους αποδείξεως της ουσιαστικής χρήσεως σήματος, στο πλαίσιο διαδικασίας κηρύξεως εκπτώσεως από τα δικαιώματα επί του εν λόγω σήματος λόγω μη χρήσεώς του, ενέπιπτε στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών, θα προέκυπτε ενδεχομένως διαφορετική προστασία για τους δικαιούχους σημάτων ανάλογα με τον συγκεκριμένο νόμο, με αποτέλεσμα να μην επιτυγχάνεται ο σκοπός παροχής της «ίδια[ς] προστασία[ς] […] σύμφωνα με τη νομοθεσία όλων των κρατών μελών» ο

οποίος διαλαμβάνεται στην αιτιολογική σκέψη 10 της οδηγίας 2008/95 και χαρακτηρίζεται «βασικός» από αυτήν (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 19ης Ιουνίου 2014, Oberbank κ.λπ., C-217/13 και C-218/13, EU:C:2014:2012, σκέψη 67 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

78 Πρέπει επίσης να υπομνησθεί ότι, στην απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2013, Centrotherm Systemtechnik κατά ΓΕΕΑ και centrotherm Clean Solutions (C-610/11 P, EU:C:2013:593, σκέψη 61), το Δικαστήριο έκρινε, όσον αφορά την έκπτωση από τα δικαιώματα επί σήματος της Ένωσης, ότι η αρχή κατά την οποία η ουσιαστική χρήση του σήματος πρέπει να αποδεικνύεται από τον δικαιούχο του συνιστά, στην πραγματικότητα, απλώς έκφραση των επιταγών της κοινής λογικής και της στοιχειώδους απαιτήσεως για αποτελεσματικότητα της διαδικασίας.

79 Το Δικαστήριο συνήγαγε εξ αυτού ότι εναπόκειται, κατ' αρχήν, στον δικαιούχο του σήματος της Ένωσης, το οποίο αφορά η αίτηση κηρύξεως εκπτώσεως από τα σχετικά δικαιώματα, να αποδείξει την ουσιαστική χρήση του σήματος αυτού (απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2013, Centrotherm Systemtechnik κατά ΓΕΕΑ και centrotherm Clean Solutions, C-610/11 P, EU:C:2013:593, σκέψη 63).

80 Οι ανωτέρω εκτιμήσεις ισχύουν επίσης και όσον αφορά την απόδειξη της ουσιαστικής χρήσεως, κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95, σήματος καταχωρισμένου σε κράτος μέλος.

81 Πράγματι, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ο δικαιούχος του επίμαχου σήματος είναι σε θέση περισσότερο από οποιονδήποτε άλλον να αποδείξει συγκεκριμένες πράξεις δυνάμενες να τεκμηριώσουν τον ισχυρισμό ότι έχει γίνει ουσιαστική χρήση του σήματός του (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 19ης Ιουνίου 2014, Oberbank κ.λπ., C-217/13 και C-218/13, EU:C:2014:2012, σκέψη 70).

82 Κατά συνέπεια, στο έκτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95 έχει την έννοια ότι ο δικαιούχος του σήματος φέρει το βάρος να αποδείξει ότι έχει γίνει «ουσιαστική χρήση» του, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής.

Επί των δικαστικών εξόδων

83 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους των κυρίων δικών τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 12, παράγραφος 1, και το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/95/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2008, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων, έχουν την έννοια ότι σήμα καταχωρισμένο για μια κατηγορία προϊόντων και τα ανταλλακτικά των προϊόντων αυτών πρέπει να θεωρηθεί ότι αποτέλεσε αντικείμενο «ουσιαστικής χρήσεως», κατά την έννοια του προμνησθέντος άρθρου 12, παράγραφος 1, για το σύνολο των προϊόντων που εμπίπτουν στην κατηγορία αυτή και για τα ανταλλακτικά τους, εφόσον αποτέλεσε αντικείμενο τέτοιας χρήσεως για ορισμένα μόνον από τα προϊόντα αυτά, όπως τα ακριβά σπορ αυτοκίνητα πολυτελείας, ή μόνον για τα ανταλλακτικά ή τα εξαρτήματα ορισμένων εκ των εν λόγω προϊόντων, εκτός εάν από τα σχετικά πραγματικά και αποδεικτικά στοιχεία προκύπτει ότι ο καταναλωτής που επιθυμεί να αγοράσει τα ίδια προϊόντα τα αντιλαμβάνεται ως αποτελούντα αυτοτελή υποκατηγορία της κατηγορίας προϊόντων για την οποία έχει καταχωρισθεί το οικείο σήμα.

2) Το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95 έχει την έννοια ότι ένα σήμα μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο ουσιαστικής χρήσεως από τον δικαιούχο του, κατά τη μεταπώληση, από τον τελευταίο, μεταχειρισμένων προϊόντων τα οποία έχουν διατεθεί στο εμπόριο υπό το εν λόγω σήμα.

3) Το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95 έχει την έννοια ότι υφίσταται ουσιαστική χρήση σήματος από τον δικαιούχο του, όταν αυτός παρέχει ορισμένες υπηρεσίες σχετικές με τα προϊόντα που είχαν προηγουμένως διατεθεί στο εμπόριο υπό το ίδιο σήμα, υπό την προϋπόθεση ότι οι υπηρεσίες παρέχονται υπό το εν λόγω σήμα.

4) Το άρθρο 351, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι επιτρέπει σε δικαστήριο κράτους μέλους να εφαρμόσει σύμβαση συναφθείσα μεταξύ κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τρίτου κράτους πριν από την 1η Ιανουαρίου 1958 –ή, για τα κράτη που προσχώρησαν στην Ένωση, πριν από την ημερομηνία προσχωρήσεώς τους– όπως η Σύμβαση μεταξύ της Ελβετίας και της Γερμανίας σχετικά με την αμοιβαία προστασία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, σχεδίων, υποδειγμάτων και σημάτων, η οποία υπεγράφη στο Βερολίνο στις 13 Απριλίου 1892, όπως έχει τροποποιηθεί, η οποία προβλέπει ότι η χρήση καταχωρισμένου στο εν λόγω κράτος μέλος σήματος εντός του τρίτου κράτους πρέπει να λαμβάνεται υπόψη προκειμένου να καθορισθεί εάν υπήρξε «ουσιαστική χρήση» του εν λόγω σήματος, κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95, έως ότου καταστεί δυνατή, με κάποιο από τα μέσα στα οποία αναφέρεται το δεύτερο εδάφιο της διατάξεως αυτής, η άρση ενδεχόμενων ασυμβίβαστων μεταξύ της Συνθήκης ΛΕΕ και της εν λόγω συμβάσεως.

5) Το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/95 έχει την έννοια ότι ο δικαιούχος του σήματος φέρει το βάρος να αποδείξει ότι έχει γίνει «ουσιαστική χρήση» του, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής.

(υπογραφές)